

Warszawa, dnia 17 sierpnia 2010 r.

RPO-647446-VII-7020/11006.4/10/JL

I n f o r m a c j a
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Salezjańskim Domu Młodzieżowym w Różnymstoku
(wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 21-22 czerwca 2010 r., do Salezjańskiego Domu Młodzieżowego w Różnymstoku 13b (zwanego dalej SDM, Ośrodkiem lub ogólnie placówką) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania wychowanków umieszczonych w Salezjańskim Domu Młodzieżowym, dokonując oceny pod względem ochrony nieletnich przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z Dyrektorem Salezjańskiego Domu Młodzieżowego;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym: izb mieszkalnych, świetlic oraz sanitariatów, kuchni i stołówki, ambulatorium, sal lekcyjnych, sali gimnastycznej, biblioteki, kaplicy oraz sali teatralnej;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowy z 12 losowo wybranymi nieletnimi, którzy przebywali

w Ośrodku w czasie wizytacji oraz przeprowadzono rozmowę z chłopcami z grup: II i V;

- zapoznano się z następującą dokumentacją placówki: programem pracy wychowawczo – resocjalizacyjnej w Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym w Różanymstoku w 2009/2010 r., programem terapeutycznym w SOW w Różanymstoku w 2009/2010 r., protokołami z zachowań negatywnych, rejestrem wypadków nadzwyczajnych z roku 2009 i 2010, sprawozdaniami z dyżurów grupy IV w roku szkolnym 2009/2010, wybranymi losowo aktami osobowymi wychowanków Ośrodka, indywidualnymi programami resocjalizacji grupy II oraz protokołami z kontroli przeprowadzonych przez Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Sokółce w roku 2009.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Regulamin Wewnętrzny Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Różanymstoku, Statut Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Różanymstoku, Sprawozdanie z nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń o umieszczeniu nieletnich w Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym im. św. Jana Bosko w Różanymstoku sprawowanego przez sędziego rodzinnego z dnia 23 listopada 2009 r., Arkusze kontroli i oceny efektów działań na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w szkołach i placówkach oświatowych województwa podlaskiego w związku z realizacją Uchwały nr 186/06 Rady Ministrów z 7 XI 2006 r. z dnia 12 maja 2008 r., Arkusz kontroli badania dokumentacji przebiegu nauczania szkoły w roku szkolnym 2007/2008 z dnia 12 maja 2008 r., Zasady życia w Bursie Salezjańskiej, Kary i nagrody stosowane w Bursie Salezjańskiej, Zarządzenie nr 9/2007 Dyrektora Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego, Szkoły Podstawowej Specjalnej i Gimnazjum Specjalnego w Różanymstoku z dnia 1 września 2007 r. w sprawie: poprawy efektywności wychowania w Szkole Podstawowej Specjalnej, Gimnazjum Specjalnym oraz Salezjańskim Ośrodku Wychowawczym w Różanymstoku wraz z załącznikami – Zasady Pobytu Ucznia w Szkole, Zasady Oddziaływania Interwencyjnego oraz Zasady Reagowania Kryzysowego.

2. Ogólna charakterystyka placówki.

Wizytowana placówka jest ośrodkiem opiekuńczo – wychowawczym o charakterze resocjalizacyjnym dla chłopców, z limitem 113 miejsc. W dniu wizytacji w Ośrodku ewidencyjnie przebywało 103 nieletnich. Najmłodszy wychowanek miał 14 lat, czterech miało ukończone 18 lat. Salezjański Ośrodek Wychowawczy prowadzi działalność w ciągu całego roku kalendarzowego jako placówka, w której nie są przewidziane ferie szkolne. W Ośrodku przebywają chłopcy, wobec których sąd rodziny orzekł środek wychowawczy w postaci umieszczenia w tego rodzaju placówce. Do zadań SOW należy eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. SOW jest placówką prowadzoną od początku jego istnienia, tj. od 2003 roku, przez Księża Salezjanów. Działalność opiekuńczo - wychowawcza, resocjalizacyjna i dydaktyczna jest prowadzona w oparciu o zasady pedagogiki katolickiej. Założenia wychowawcze, dotyczące zasad życia wspólnotowego, są realizowane według wzorów zawartych w „Systemie Prewencyjnym” św. Jana Bosko.

W skład placówki wchodzi: internat, bursa, szkoła podstawowa i gimnazjum. W roku szkolnym 2009/2010 nauka w gimnazjum odbywała się w sześciu klasach – dwóch I, dwóch II, trzech III, a w szkole podstawowej w dwóch – V i VI. Przy czym chłopcy z bursy chodzili do: I, II, III klasy gimnazjum, a z internatu do klas szkoły podstawowej i gimnazjalnej.

Ponadto, w Ośrodku funkcjonowało pięć grup wychowawczych w internecie oraz dwie w bursie, z których każda liczyła od 7 do 24 wychowanków (I bursa – 22, II bursa - 24, I – 13, II – 13, III – 11, IV – 14, V – 7). Grupy II i V są potocznie nazywane grupami izolacyjnymi lub świadomego wyboru. Trafiają do nich chłopcy zaraz po przyjęciu do placówki w oczekiwaniu na przydzielenie do odpowiedniej grupy wychowawczej, jak również ci, którzy wymagają wzmożonego nadzoru pedagogicznego.

3. Warunki bytowe

Salezjański Dom Młodzieżowy położony jest w miejscowości Różanystok. Salezjański Ośrodek Wychowawczy został otworzony w roku 2003 r. na terenie przedwojennej salezjańskiej placówki oświatowej. Większość budynków pochodzi z XVIII i XIX w. Ponadto, na jego terenie znajduje się Sanktuarium Maryjne Matki Boskiej Różanostockiej oraz kaplica dla młodzieży szkolnej (dawna cerkiew zimowa).

W budynku administracji piętro I i II przeznaczono na bursę. Na parterze, oprócz pomieszczeń administracji i trzech pokoi gościnnych, znajdują się: pokój pedagoga, wyposażony w sprzęt do biofeedbacku, pokój terapeutyczny (sala konferencyjna) z dużym stołem i krzesłami oraz gabinet lekarski (ambulatorium).

Na I piętrze budynku znajdują się pomieszczenia grupy I bursy. Jest to 6 pokoi czteroosobowych. Tylko w jednym z pokoi jest wentylacja grawitacyjna; w pozostałych wymiana powietrza dokonuje się poprzez otwarcie okien. Wszystkie pokoje wyposażone są w łóżka oraz szafy. Stan ich jest zróżnicowany, jednak większość z nich wymaga drobnych napraw. Tylko w niektórych oknach wiszą firany lub zasłony, mimo że nad większością zamontowano karnisze. Z informacji uzyskanej od dyrektora bursy wynika, iż zostały one zdjęte do prania, a niektóre karnisze są uszkodzone, ponieważ chłopcy często je niszczą. Podłoga wyłożona jest panelami podłogowymi.

Wychowankowie tej grupy mają również do dyspozycji pokój telewizyjny z odpowiednim sprzętem elektronicznym. Ponadto, na korytarzu stoją 2 komputery z dostępem do Internetu, z których nieletni mogą korzystać w wolnym czasie. Na piętrze znajduje się również kuchnia połączona z jadalnią. Wyposażona jest w niezbędny sprzęt do przygotowania posiłków. W jadalni wychowankowie spożywają śniadania, a pozostałe posiłki w jadani głównej. W łazience znajdują się 4 odgródzone od siebie stanowiska prysznicowe, 4 zabudowane sanitariaty oraz 3 umywalki. Podłoga oraz ściany wyłożone są glazurą. Stoi tam również pralka automatyczna oraz suszarka na pranie, z których korzystają wychowankowie.

Druga łazienka mieszcząca się na tym piętrze wykorzystywana jest przez pracowników SOW.

Na II piętrze budynku znajdują się pomieszczenia grupy II bursy. Układ pomieszczeń jest taki sam jak na piętrze I. Chłopcy oprócz 6 pokoi czteroosobowych mają do dyspozycji kuchnię z jadalnią oraz dwie łazienki. W pierwszej zostały zdjęte drzwi i powieszono zasłonę, ponieważ nieletni palili w niej wyroby tytoniowe. Do dyspozycji chłopców są 4 stanowiska prysznicowe, 3 zabudowane sanitariaty oraz 5 umywalek. Mogą również korzystać z pralki automatycznej i suszarki na pranie. Wyposażenie pokoi mieszkalnych wymaga drobnych, bieżących napraw. Na piętrze znajduje się również pokój telewizyjny oraz pokój spotkań grupy. Oba pomieszczenia służą do rekreacji wychowanków. W sali telewizyjnej zainstalowano: telewizor, odbiornik telewizji cyfrowej, DVD oraz głośniki. W drugim pokoju odbywają się spotkania grupy, społeczności oraz „słówka” (modlitwa). Można również pograć w gry planszowe takie jak: szachy i scrable.

W budynku internatu umieszczono 5 grup wychowawczych. Na trzeciej kondygnacji umieszczono grupy II i V. Jako jedyne mają w oknach pokoi mieszkalnych zamontowane kraty oraz na korytarzu, w pokojach dziennych i w klasie kamery telewizji przemysłowej.

Grupa II dysponuje dwoma pokojami mieszkalnymi: sześćosobowym i ośmioosobowym. Drzwi do mniejszego pokoju zostały zdjęte. Pomieszczenia są wyposażone bardzo skromnie – w łóżka i nocne szafki. Ponadto, w większym pokoju stoi suszarka na pranie. Wychowankowie swoje ubrania i osobiste rzeczy trzymają w pokoju dziennym. Jest to miejsce, w którym nieletni odrabiają lekcje oraz spożywają wszystkie posiłki. Obok znajduje się pokój wychowawcy, w którym wychowankowie przechowują swoje cenniejsze rzeczy, które mogą wziąć jedynie w obecności wychowawcy. Ponadto, w zamykanej kasetce przechowywane są telefony komórkowe chłopców. W łazience są 2 zabudowane stanowiska prysznicowe oraz 2 WC. Podłoga i ściany wyłożone są glazurą.

Grupa V dysponuje dwoma pokojami mieszkalnymi: dwuosobowym i pięcioosobowym. Pokój dzienny nie posiada aneksu kuchennego, w związku z tym chłopcy myją naczynia w łazience. Pomieszczenia te są wyposażone tak samo jak grupy II. Na tej samej kondygnacji znajduje się również sala lekcyjna. Odbywają się tam zajęcia szkolne dla wszystkich chłopców z obu grup. Klasa jest umeblowana bardzo skromnie, oprócz stołów i krzeseł jest jeszcze podręczna biblioteczka oraz telewizor. Obok jest pomieszczenie z WC i prysznicem.

Na drugiej kondygnacji znajdują się pomieszczenia grup: I i III oraz sala teatralna licząca 300 miejsc.

Pokoje, jadalnie z aneksem kuchennym oraz łazienki w obu grupach są wyposażone bardzo podobnie. Odrabianie lekcji oraz spożywanie wszystkich posiłków odbywa się w jadalni. Grupa I dysponuje trzema pokojami mieszkalnymi: trzyosobowym, czteroosobowym i sześćosobowym. Natomiast grupa III: trzyosobowym, czteroosobowym i pięcioosobowym.

Na pierwszej kondygnacji ulokowano grupę IV i kaplicę. Chłopcy mają do dyspozycji trzy pokoje mieszkalne: dwa pięcioosobowe i jeden czteroosobowy, pokój telewizyjny, w którym nie ma okien oraz pokój dzienny. Nie odbiegają one standardem umeblowania od pozostałych. W łazience są 2 stanowiska prysznicowe oraz 2 umywalki. Toaleta znajduje się w oddzielnym pomieszczeniu.

Pomimo bardzo przestronnych sal mieszkalnych, brakuje należytej kontroli stanu pomieszczeń i ich wyposażenia. W wielu pokojach meble oraz gniazda wtykowe wymagają drobnych napraw, które nie są wykonywane. W łazienkach są ślady wilgoci i zagrzybienia, w wielu z nich drzwi nie mają szyb lub są uszkodzone. Ponadto, w jednej była niezabezpieczona instalacja elektryczna. Dobrą opinią chłopców cieszy się wyżywienie oferowane przez placówkę. Tylko jeden z respondentów uznał je za znośne.

W kaplicy codziennie rano spotykają się trzy grupy na porannych modlitwach, a raz w tygodniu odbywa się wspólna msza św.

Na najniższym poziomie znajduje się pralnia i kuchnia wraz z jadalnią dla chłopców z bursy. Wychowankowie mieszkający w budynku internatu pobierają tam jedynie posiłki, a spożywają je w pokojach dziennych poszczególnych grup. Kuchnia jest wyposażona w niezbędny sprzęt pozwalający na przechowanie, przygotowanie i podanie odpowiednich posiłków. Jednakże, w dniu wizytacji, panował tam bałagan i było brudno. Świeże jedzenie leżało koło odpadków spożywczych. Nie ma również lodówki przeznaczonej do przechowywania próbek posiłków, jak również nie są pobierane i przechowywane same próbki.

Jadalnia jest estetycznie urządzona, wyposażona w odpowiednią liczbę stołów i krzeseł.

Bielizna pościelowa oraz ręczniki prane są w pralni, w której znajdują się 3 pralki automatyczne i suszarka automatyczna.

W miejscu tym, należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2005 r. Nr 11, poz. 12) liczba wychowanków w grupie wychowawczej w mow wynosi od 8 do 12, a w bursie do 35. Natomiast w Statucie Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Różanymstoku, zwanym dalej „Statutem” zapisano, iż grupa wychowawcza liczy od 9 do 15 wychowanków. Jest to zapis niezgodny z prawem.

Podczas rozmów indywidualnych przeprowadzonych z nieletnimi, większość z nich (10) wskazała, iż warunki bytowe w SOW są dobre, jedna z nich określiła je jako dość dobre, a druga jako znośne.

4. Stan przestrzegania praw.

4.1. oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

W Salezjańskim Domu Młodzieżowym utworzonych jest siedem grup wychowawczych, pięć w internacie i dwie w bursie. Głównym zadaniem internatu i bursy jest spełnianie funkcji opiekuńczo – wychowawczej, która przejawia się

przede wszystkim w zapewnieniu warunków do zajęć uwzględniających uzdolnienia i zainteresowania wychowanków, zajęć specjalistycznych zmniejszających napięcia, organizowaniu czasu wolnego poprzez różnorodne formy odpoczynku, rekreacji i sportu, przygotowanie do samodzielnego życia w warunkach wolnościowych. Wychowankowie SDM mogą uczestniczyć w wielu dodatkowych formach zajęć, które mają na celu rozwijanie ich zainteresowań oraz ukazanie alternatywnych sposobów spędzania wolnego czasu. Organizowane są zajęcia: sportowe, artystyczne, rejsy żeglarskie i spływy kajakowe, wyjazdy turystyczno – krajoznawcze oraz zajęcia z zakresu opieki nad zwierzętami.

Na uwagę zasługuje organizowany przez SDM Festiwal Młodzieży Bez Granic. W ramach tego projektu zapraszani są do współpracy młodzi artyści z innych krajów wykonujący muzykę swoich korzeni. W tym roku festiwal poświęcony był muzyce Czarnego Łądu. Przez pięć dni odbywały się koncerty, spotkania z podróżnikami, naukowcami, reżyserami, pokazy filmów, a także warsztaty: tradycyjnej muzyki polskiej, afrykańskiej, malarskie, rzeźbiarskie, fotograficzne, opowiadaczy historii, teatralne oraz cyrkowe. Ponadto, w ciągu całego roku chłopcy mają do swojej dyspozycji salę teatralną, w której odbywają się przedstawienia oraz pokazy taneczne.

Analiza wybranych losowo akt osobowych wychowanków wykazała, iż są prowadzone czytelnie i rzetelnie sposób. Każdy z nieletnich ma opracowany indywidualny program resocjalizacji, który modyfikowany jest wraz ze zmianami zachodzącymi w procesie resocjalizacji wychowanka. Niestety przy niektórych brakowało dat jego sporządzenia oraz podpisu wychowawcy i wychowanka.

Niepokojącym jest fakt brak regulacji funkcjonowania grup, które potocznie nazywane są grupami świadomego wyboru lub izolacyjnymi. Z informacji uzyskanych od Dyrektora, wynika, iż są to grupy, do których trafiają chłopcy zaraz po przybyciu do placówki i oczekują na przydział do odpowiedniej grupy wychowawczej oraz ci, którzy wymagają wzmożonego nadzoru pedagogicznego. Łączenie tych dwóch kategorii osób już z zasady obarczone jest błędem wychowawczym. Ponadto, nie istnieją jasne zasady mówiące, którzy chłopcy wymagają takiego nadzoru, jak również jak długo można przebywać w tej grupie.

Tymczasem nieletni, w trakcie przeprowadzonych rozmów, stwierdzili, iż trafić do niej można za karę oraz, że mają szereg ograniczeń, których nie mają inne grupy. Nie mogą w ciągu tygodnia wychodzić na świeże powietrze, jedynie w weekendy, nie mają organizowanych żadnych dodatkowych zajęć w wolnym czasie, a telewizję mogą oglądać również tylko w weekendy. Ponadto, stosuje się wobec nich kary nie zapisane w Regulaminie.

4.2. prawo do nauki

Szkoła zapewnia możliwość nauki na dwóch poziomach edukacyjnych: podstawowym i gimnazjalnym. Pomieszczenia szkolne ulokowane są w dwóch budynkach. W pierwszym, mieszczącym się tuż koło budynku bursy, odbywają się zajęcia dla klas: I, II i III gimnazjum. Uczęszczają tam jedynie chłopcy z bursy. Znajduje się tam pełnowymiarowa sala gimnastyczna z szatnią i łazienką, mała siłownia, sala komputerowa z 11 stanowiskami komputerowymi nie posiadającymi odpowiednich zabezpieczeń przed niedozwolonymi treściami, 3 sale lekcyjne oraz radiowęzeł i toaleta. Dach sali gimnastycznej został wyremontowany, a okna i oświetlenie wymienione na nowe. Sale lekcyjne są estetycznie urządzone i jest w nich czysto. W radiowęźle wychowankowie przygotowują kalendarium najważniejszych wydarzeń w danym tygodniu i miesiącu, a także mogą puszczać przez głośniki na korytarzu muzykę.

W drugim budynku mają zajęcia klasy: V i VI podstawówki oraz I, II i III gimnazjum. Ulokowana jest tam biblioteka z około 600 książkami, sala komputerowa, sala medialna, 3 sale lekcyjne, jedna pusta sala oraz świetlica, toaleta i łazienka z 3 stanowiskami prysznicowymi. We wszystkich pomieszczeniach, z za wyjątkiem toalety umieszczono kamery. Podgląd na monitorze jest możliwy w gabinecie dyrektora szkoły. Zapis z kamer przechowywany jest na twardym dysku przez około 3 miesiące. Sala medialna wyposażona jest w duży telewizor oraz białą tablicę do projektora. Odbywają się tam różnego rodzaju pokazy multimedialne. W sali komputerowej urządzono 11 stanowisk komputerowych, które nie posiadają oprogramowania zabezpieczającego przed niedozwolonymi treściami. Z informacji udzielonej przez

Dyrektora wynika, że kontrolę w tym zakresie prowadzą nauczyciele. W świetlicy odbywają się głównie zajęcia plastyczne.

Praca nauczycieli została wysoko oceniona przez wychowanków, siedmiu stwierdziło, że chętnie pomagają w nadrobieniu zaległości, a jedynie jeden uznał, że źle wywiązują się ze swoich obowiązków.

Dodatkowo chłopcy mogą brać udział w zajęciach organizowanych w warsztatach: stolarskim i malarskim. Nie są one częścią szkoły, a pracowniami, w których wykonywane są prace na rzecz Ośrodka.

4.3. opieka medyczna

Placówka zapewnia nieletnim podstawową pomoc medyczną poprzez zatrudnienie lekarza pediatry, który przyjmuje dwa razy w tygodniu przez godzinę (14.00-15.00) oraz pielęgniarki na pełny etat. Ponadto, raz w miesiącu przyjmuje lekarz psychiatra. Konsultacje specjalistyczne i stomatologiczne odbywają się w publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Białostockiej. W sytuacjach nagłych, do placówki wzywane jest pogotowie ratunkowe. W ambulatorium dostępne są jedynie podstawowe leki, które trzymane są w zamkniętej szafie. Wyrywkowa kontrola dat przydatności leków nie wykazała, aby znajdowały się tam leki przeterminowane. Niestety, Ośrodek nie dysponuje izbą chorych, do której można byłoby kierować chorych chłopców. Dokumentacja medyczna wychowanków przechowywana jest w przychodni.

Chłopcy, z którymi rozmawiano, ocenili pracę personelu medycznego jako dobrą, jedynie jeden z chłopców uznał ją za znośną. Podkreślali, iż z każdym problemem mogą udać się do pielęgniarki oraz zapewnia im się konsultację z lekarzami wszystkich specjalizacji.

4.4. prawo do informacji i do wykonywania praktyk religijnych

Organizację i funkcjonowanie placówki określa Statut oraz Regulamin Wewnętrzny Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Różanymstoku, zwany

dalej „Regulaminem”. Każdy z nieletnich zostaje zapoznany z Regulaminem niezwłocznie po przyjęciu do placówki. Potwierdzone to zostało w indywidualnych rozmowach chłopcami, którzy wskazywali, iż znają swoje prawa i obowiązki oraz Regulamin placówki, a także wiedzą, gdzie jest on dostępny.

Po przeanalizowaniu tekstu Regulaminu, pracownicy BRPO stwierdzili, iż konieczne jest preredagowanie niektórych zapisów w nim zwartych. W wykazie konsekwencji przewidzianych dla wychowanków (str. 12) widnieje: dodatkowa aktywność sportowo-ruchowa, praca na rzecz ośrodka, praca umysłowa: przygotowanie referatu, odczytu, wypracowania oraz dodatkowe dyżury poza kolejnością. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich są to kary, które nie powinny być stosowane w MOW. Mogą one prowadzić w przyszłości do kojarzenia pracy fizycznej lub umysłowej z czymś negatywnym, a nie naturalnym i pozytywnym, obecnym w życiu każdego człowieka. Również aktywność sportowo-ruchowa nie może być karą, gdyż jest to element zajęć szkolnych, które nie mogą być postrzegane jako konsekwencja negatywnego zachowania. Z podobnym zapisem mamy do czynienia na stronie 16 i 17, gdzie zapisano, iż za posiadanie lub używanie środków odurzających wymierza się karę udziału w spotkaniach z terapeutą, a za kradzież oddanie rzeczy. Ponadto, na stronie 12 zapisano karę w postaci zakazu czasowego korzystania z siłowni oraz innych pracowni. Zapis ten jest niejasny, gdyż nie wiadomo o jakie pracownie chodzi.

Natomiast w Zasadach Życia w Bursie Salezjańskiej umieszczono obowiązek uczestniczenia w modlitwach oraz niedzielnej i świątecznej Eucharystii nie zaznaczając, iż nie dotyczy on chłopców innego wyznania niż katolickie. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Niepokojącym jest również fakt, iż wszyscy chłopcy, z którymi rozmawiano oświadczyli, iż istnieje obowiązek uczestniczenia w modlitwach bez względu na wyznanie, co potwierdził w rozmowie dyrektor Ośrodka. Jednakże na uwagę zasługuje fakt, iż dwóm wychowankom, którzy są innego wyznania zapewnia się lekcje etyki.

W pokojach dziennych poszczególnych grup na tablicach korkowych wiszą informacje na temat nagród i kar oraz program dnia. Brakuje jednak adresów instytucji powołanych do kontroli przestrzegania praw człowieka, w tym Rzecznika Praw Dziecka czy Rzecznika Praw Obywatelskich.

4.5. ochrona więzi rodzinnych

Zasady odwiedzin wychowanków nie zostały uregulowane ani w Statucie, ani w Regulaminie. Jedynie w prawach wychowanka wymieniono prawo do kontaktów z rodziną i ochrony więzi rodzinnych, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających ze statutu i regulaminu wewnętrznego Ośrodka oraz prawo do odwiedzania członków rodziny i znajomych, jeśli nie ma przeciwwskazań sądu. Nie ma również wyznaczonego miejsca, w którym chłopcy mogli by przyjąć gości. Z uzyskanych informacji od Dyrektora wynika, iż odwiedzać nieletnich może najbliższa rodzina, inne osoby mogą po sprawdzeniu przez Dyrektora ich tożsamości oraz czy nie ma przeciwwskazań sądu. Podczas rozmów respondenci wskazali, iż swoich gości przyjmują w pokojach grupy, na dworze lub udają się do miasta. Ponadto stwierdzili, że nie ma problemów z prowadzeniem korespondencji, a listy są kontrolowane jedynie pod względem zawartości, nie są cenzurowane. Rozmowy telefoniczne można prowadzić przez prywatne telefony komórkowe, które są udostępniane po kolacji w godzinach 18.00-20.30 oraz na cały dzień w weekendy. Na co dzień są przechowywane przez wychowawcę w zamkniętej, metalowej skrzynce. Istnieje również możliwość zadzwonienia na koszt Ośrodka w pilnej sprawie. Jednak regułą jest, iż to rodzice dzwonią do placówki.

4.6. prawo do rekreacji i wypoczynku

Placówka dysponuje dobrymi warunkami do uprawiania sportów grupowych. Do dyspozycji chłopców pozostaje sala gimnastyczna, siłownia oraz kompleks boisk z programu Orlik (wielofunkcyjne z powierzchnią akrylową oraz trawiaste do piłki nożnej). Ponadto, wychowankowie mają możliwość udziału w wielu organizowanych imprezach sportowych oraz wyjazdach turystyczno - krajoznawczych. Podczas przeprowadzonych rozmów respondenci potwierdzili

możliwość spędzania czasu wolnego na świeżym powietrzu, z za wyjątkiem grupy II, która może wychodzić jedynie w weekendy.

4.7. ochrona przed patologią

Z informacji przekazanych przez Dyrektora placówki wynika, że istnieje w niej tzw. drugie życie. Kilku chłopców usiłuje dominować nad resztą wychowanków. Zachowania te spotykają się z natychmiastową reakcją ze strony wychowawców. Ponadto, do Regulaminu Ośrodka wpisano zakazy zachowań, które są przejawem udziału w tzw. drugim życiu. Większość chłopców (10) przyznała, że czuje się bezpiecznie w SOW i nie spotkały ich żadne przykrości ze strony kolegów. Przeważająca część respondentów stwierdziła, iż na terenie placówki nie jest dostępny alkohol i narkotyki oraz jest zakaz palenia wyrobów tytoniowych. Jednakże 3 wychowanków powiedziało, że substancje te przenikają do SOW. Aż 10 respondentów ma, wśród pracowników placówki, osoby do których mają zaufanie i mogą się zwrócić do nich w każdej sprawie, bez obaw.

Ośrodek nie prowadzi zestawienia wypadków nadzwyczajnych, a jedynie wykaz ucieczek, który jest traktowany właśnie jako taki wykaz. Natomiast w protokołach z zachowań negatywnych odnaleźć można opisy sytuacji, które niewątpliwie powinny być zakwalifikowane jako wypadki nadzwyczajne (agresja słowna i fizyczna, spożywanie alkoholu). Informacje tam zawarte są zbyt lakoniczne by móc ocenić zasadność zastosowanych procedur

4.8. ochrona przed poniżającym traktowaniem i karaniem

Podczas przeprowadzonych rozmów 9 respondentów stwierdziło, że zna katalog nagród i konsekwencji oraz wiedzą gdzie można się z nim zapoznać. Znają również swoje prawa i obowiązki oraz procedury odwoławcze. Zgłosili również stosowanie kar nie zapisanych w Regulaminie takich jak: klęczenie pod ścianą, stanie na korytarzu przez całą noc za zakłócanie ciszy nocnej oraz czyszczenie sufitu w łazience. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wymienione kary są nieludzkim karaniem i nie powinny mieć miejsca. Większość chłopców za najsurowsze kary uznało: przeniesienie do grupy świadomego wyboru, wnioski do

sądu o zmianę placówki oraz zakaz wychodzenia na świeże powietrze (patrz również pkt d).

Niezależnie od stosowanych nagród i kar w placówce istnieje punktowy system oceniania wychowanków. Kryteria oceny nauki, pracy i zachowania zawarte są w Regulaminie. Od liczby punktów uzależniona jest m.in. wysokość otrzymywanego kieszonkowego oraz długość otrzymanej przepustki.

W rozmowach indywidualnych chłopcy dobrze ocenili swoich wychowawców. Gorsze opinie były wyrażane o osobach będących wolontariuszami zza granicy, którzy według niektórych wychowanków „pozwalają sobie na zbyt dużo”. Nikt nie zgłosił używania wobec niego siły fizycznej.

5. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że – generalnie rzecz biorąc – w Salezjańskim Domu Młodzieżowym w Różanymstoku prawa nieletnich są przestrzegane. Są oni traktowani z poszanowaniem godności ludzkiej, a osoby zatrudnione w placówce dokładają wszelkich starań, aby zapewnić wychowankom odpowiednią atmosferę wychowawczą. Nieletni przebywający w placówce objęci są wszechstronną opieką wychowawczą, terapeutyczną i psychologiczną. Większość chłopców, z którymi przeprowadzono rozmowy indywidualne uważa, że pobyt w placówce zmienił ich na korzyść.

Jednakże biorąc pod uwagę wypowiedzi wychowanków, analizę dokumentacji oraz dokonany ogląd Ośrodka, należy stwierdzić, iż potrzebne jest:

- całkowite wyeliminowanie niehumanitarnych, pozaregulaminowych kar,
- wprowadzenie odpowiednich zmian zapisów w Regulaminie i Zasadach Życia w Bursie Salezjańskiej, wskazanych w pkt 4d,
- zapisanie w Regulaminie zasad odwiedzin wychowanków,
- zmniejszenie liczebności grup wychowawczych w internacie oraz wprowadzenie do Statutu zapisu zgodnego z rozporządzeniem Ministra

Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. z 2005 r. Nr 11, poz. 12),

- pobieranie oraz przechowywanie próbek posiłków w lodówce zamykanej na klucz lub w zamykanym pomieszczeniu,
- utrzymywanie bezwzględnej czystości w kuchni i magazynach żywnościowych,
- utworzenie izby chorych,
- prowadzenie kompletnego wykazu wypadków nadzwyczajnych,
- wywieszenie w miejscu dostępnym dla wszystkich wychowanków adresów instytucji, które zajmują się ochroną praw człowieka oraz do których nieletni mogą się zwrócić w razie potrzeby,
- zlikwidowanie zagrzybienia i zawilgocenia w łazienkach,
- dokonywanie bieżących napraw w pomieszczeniach pozostających do dyspozycji wychowanków, w tym natychmiastowa naprawa uszkodzonych elektrycznych gniazd wtykowych i zabezpieczenie instalacji elektrycznej,
- zakupienie gier planszowych.

Dyrektor Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego pozytywnie odniósł się do większości wystosowanych zaleceń. Poinformował, iż w związku ze zgłoszonymi informacjami o stosowaniu kar nieregulaminowych wprowadzona została stała weryfikacja raportów dziennych i zapisów dzienników zajęć wychowawczych. Ponadto, w miejscach dostępnych dla wychowanków umieszczone zostały tablice z adresami instytucji zajmujących się kontrolą przestrzegania praw człowieka oraz opracowano regulamin odwiedzin podopiecznych, a także rozpoczęto prowadzenie wykazu wypadków nadzwyczajnych. Zmniejszono liczebność grup wychowawczych, przeprowadzono niezbędne remonty oraz wydzielono jeden z pokoi na izbę chorych. Wprowadzono codzienną praktykę przechowywania próbek żywności dla potrzeb kontroli sanitarno-epidemiologicznej.